

Kysely audiovisuaalisista aineistoista Euroopassa

Loppuraportti TAPE-kyselyn Suomen vastauksista

Juha Henriksson
Suomen Jazz & Pop Arkisto
16.8.2006

S U O M E N
JAZZ & POP
A R K I S T O

www.jazzpoparkisto.net/tapesuomi.pdf
www.tape-online.net

Sisältö

Yleistä	3
Aineiston pitkäaikaissäilytys	5
Elokuvakokoelmat	6
Äänitekokoelmat	7
Videokokoelmat	8
Digitointi	9
Luettelointi	10
Päätelmät	11
Liite 1 Kyselyyn vastanneet laitokset	12
Liite 2 Elokuvakokoelmien tila formaateittain	13
Keskeisimmät aineiston pitkäaikaissäilyttämiseen liittyvät kysymykset	13
Liite 3 Elokuvakokoelmiin liittyvät ongelmat	15
Liite 4 Äänitekokoelmien tila formaateittain	17
Äänitekokoelmiin liittyvät ongelmat	18
Liite 5 Videokokoelmien tila formaateittain	20
Liite 5 Videokokoelmiin liittyvät ongelmat	21
Liite 6 Keskeisimmät aineiston digitointiin ja käyttöön liittyvät kysymykset	22
Liite 7 Keskeisimmät luettelointiin liittyvät kysymykset	24

Yleistä

Training for Audiovisual Preservation in Europe (TAPE) on yhteistyöhanke, jolle EU on myöntänyt Kulttuuri 2000 -ohjelmasta 3-vuotisen rahoituksen ajalle 1.9.2004 - 31.8.2007. Projektin koordinaattorina toimii European Commission on Preservation and Access ja sen partnerit ovat Phonogrammarchiv (Itävalta), Puolan kansallisarkisto, Centro di Foto-riproduzione Legatoria e Restauro degli Archivi di Stato (Italia) sekä Suomen Jazz & Pop Arkisto. Projektin aikana järjestetään audiovisuaalisen aineiston säilyttämiseen ja digitointiin liittyvää koulutusta sekä julkaistaan koulutusmateriaalia painetussa muodossa ja internetissä. Projektilla on omat kotisivut osoitteessa www.tape-online.net

TAPE-projekti suoritti laajan kyselyn eurooppalaisten audiovisuaalisten kokoelmien (elokuvat, videot ja äänitteet) laajuuden ja tilan selvittämiseksi keväällä ja kesällä 2005. Kyselylomake laadittiin englanniksi, ja se käännettiin seitsemälle muulle kielelle. Kyselystä tehtiin painettu versio, ja se löytyi lisäksi pdf-muodossa ja verkkolomakkeena kahdeksalla eri kielellä projektin kotisivuilta.

Painettu kyselylomake lähetettiin yli 600 osoitteeseen eri puolilla Eurooppaa. Yhteensä 374 laitosta vastasi joko kirjallisesti tai täyttämällä verkkolomakkeen. Eniten vastauksia tuli Puolasta (63), Saksasta (59), Suomesta (46), Italiasta (34), Espanjasta (23) ja Ranskasta (23).

Kyselyn kokonaistuloksista laaditaan englanninkielinen loppuraportti, joka julkaistaan myöhemmin. Tässä loppuraportissa keskitytään suomalaisiin vastauksiin.

Suomenkielisen kyselyn toteutti Suomen Jazz & Pop Arkisto. Suomenkielinen kyselylomake lähetettiin postitse 84 laitokseen. Postituslistan perustan muodosti Tampereen yliopiston vuonna 1999 suorittama laaja kysely äänitekokoelmista. Tämän kyselyn pohjaa laajennettiin siten, että mukaan otettiin esimerkiksi maakunta-arkistot sekä muita laitoksia, joissa tiedettiin tai epäiltiin olevan äänite, video- tai elokuvakokoelmia. Suomenkielinen kyselylomake oli myös verkossa TAPE-projektin kotisivuilla (www.tape-online.net).

Kyselyyn vastasi Suomessa 46 laitosta, mitä voidaan pitää hyvänä tuloksena, sillä 9-sivuisen kyselyn täyttäminen vaati melkoisesti aikaa ja vaivaa. Euroopassa ainoastaan Puolasta (63) ja Saksasta (59) saatiin enemmän vastauksia kuin Suomesta.

Erityisesti äänitteiden osalta suomenkielistä kyselyä voidaan pitää hyvinkin kattavana, sillä mukana olivat lähes kaikki merkittäviä äänitekokoelmia tallettavat suomalaiset laitokset. Sen sijaan videoiden ja erityisesti elokuvien osalta kysely ei ole yhtä kattava, sillä Suomen Elokuva-arkisto ei vastannut kyselyyn. Toisaalta kyselyllä pyrittiinkin ensisijaisesti kartoittamaan niitä aineistoja, joita säilytetään pienemmissä organisaatioissa ja niissä isommissa laitoksissa, joissa audiovisuaalinen aineisto muodostaa vain pienen osan kaikesta arkistomateriaalista.

Seuraavilla sivuilla esiteltävissä kyselyn tuloksissa prosenttiosuudet on laskettu **kyseiseen kysymykseen vastanneiden kokonaismäärästä**.

Kyselyyn vastanneet 46 suomalaista laitosta luokittelivat itsensä seuraavasti:

Laitoksen tyyppi	Vastauksia	% vastanneista
arkisto	21	45,6
museo	9	19,6
tutkimusinstituutti	8	17,4
kirjasto	4	8,7
radio/TV yhtiö	3	6,5
muu	1	2,2
yhteensä	46	100,0

Kyselyyn vastasi julkisten arkistojen lisäksi kolme radio- tai televisioarkistoa, jotka edustavat vain 6,5 % vastanneiden kokonaismäärästä, mutta niissä oli silti suurin osa aineiston kokonaismäärästä. Osassa loppuraportin tuloksista onkin ilmoitettu erikseen sekä aineiston kokonaismäärät että määrät ilman näitä kolmea ei-julkista arkistoa.

Vastaamisen helpottamiseksi kyselyssä saattoi ilmoittaa aineistomäärät tunneissa, kappaleissa tai nimikkeissä. Jotta vastaukset saatiin yhteismitalliseksi, kaikki määrät muutettiin tietyillä yhteisesti sovitulla muuntokertoimilla tunneiksi. Esimerkiksi yhden avokelanauhan on katsottu vastaavan keskimäärin yhtä tuntia ja yhden C-kasetin keskimäärin 75 minuuttia.

Kyselyyn vastanneissa 46 laitoksessa oli elokuvia, äänitteitä ja videoita yhteensä seuraavasti:

Aineisto	Laitoksia	% vastanneista	Määrä tunneissa	Määrä ilman radio/TV
Elokuva	22	47,8 %	29.682	596
Äänitteet	42	91,3 %	1.051.159	243.058
Videot	41	89,1 %	603.499	27.203
yhteensä		1.684.340		270.857

Kaikki laitokset eivät ilmoittaneet aineistonsa tarkkoja määriä, joten todelliset tuntimäärät ovat jonkin verran suurempia kuin edellä ilmoitetut luvut. **Voidaankin arvioida, että kyselyyn vastanneissa julkisissa arkistoissa on yhteensä yli 250.000 tuntia äänitteitä, noin 30.000 tuntia videoita sekä noin 1000 tuntia elokuvia.**

Vain 9 vastannutta laitosta (19,6 %) on erikoistunut audiovisuaaliseen aineistoon. Lopuissa 37 (80,4 %) laitoksessa audiovisuaalinen aineisto muodostaa vain pienen osan kaikesta arkistomateriaalista.

Kyselyyn vastanneet laitokset on lueteltu liitteessä 1.

Aineiston pitkäaikaissäilytys

Kyselyn perusteella vaikuttaa siltä, että audiovisuaalisten aineistojen säilyttäminen ei ole kovinkaan systemaattista, sillä ainoastaan 17 laitosta (39,5 %) ilmoitti, että niillä on erityinen suunnitelma tai ohjelma audiovisuaalisten kokoelmien säilyttämiseen. Siitä huolimatta suurin osa eli 38 laitosta (82,6 %) säilytti kaiken aineiston itse omassa organisaatiossaan, ja ainoastaan 8 laitosta turvautui jonkin asiantuntijaorganisaation apuun kokoelmiensa säilyttämisessä.

Arkistot säilyttivät AV-aineistonsa pääsääntöisesti omissa tiloissaan. Tämä siitäkin huolimatta, että peräti 17 laitosta ilmoitti, ettei niillä ole kontrolloituja ilmasto-olosuhteita AV-aineistojen säilyttämiseksi. Lisäksi 36 laitosta ilmoitti, ettei niiden henkilökunta ole saanut ammattimaista koulutusta audiovisuaalisten kokoelmien parissa työskentelemiseen. Tähän on tietenkin yhtenä syynä koulutustarjonnan puutteellisuus Suomessa, sillä ainoastaan 20,6 % vastanneista katsoi, että maassamme on riittävästi mahdollisuuksia audiovisuaalisen aineiston arkistoinnin ammattimaiseen koulutukseen ja kolmannes (12 eli 35,3 %) piti koulutusmahdollisuuksia täysin riittämättöminä.

Merkillepantavaa on se, että kaikkiaan 19 laitosta ilmoitti, ettei niillä ole ammattikoulutettua henkilökuntaa, mutta siitä huolimatta ne huolehtivat itse **kaikista** AV-aineiston pitkäaikaissäilyttämisestä ja digitointiin liittyvistä työvaiheista.

Kokoelmien pitkäaikaissäilyttämiseen liittyvistä työvaiheista oli ulkoistettu useimmiten varsinainen digitointityö. Yhteensä 17 laitosta (38,6 %) ilmoitti, että ne ovat ulkoistaneet ainakin osan kokoelmiensa digitoinnista.

AV-aineiston toistolaitteiden huoltaminen oli satunnaista merkittävässä osassa vastanneita laitoksia, sillä kaikkiaan 22 laitosta ilmoitti, etteivät ne huolla säännöllisesti toistolaitteitaan.

Suurin osa laitoksista ei enää tee uusia analogisia kopioita rappeutuvista aineistoistaan. Ainoastaan 5 laitosta teki systemaattisesti uusia analogisia kopioita äänitteistään ja 2 videoistaan. Muutama laitos teki tarvittaessa analogisia kopioita, jos käyttäjät niitä erikseen pyysivät.

Aineiston pitkäaikaissäilyttämiseen liittyvien tärkeimpien kysymysten vastaukset on lueteltu tarkemmin liitteessä 2.

Elokvakokoelmat

Kyselyyn vastanneissa laitoksissa oli yhteensä 29.608 tuntia elokuvamateriaalia. Tästä suurin osa oli Yleisradion TV-arkistossa. Julkisissa laitoksissa elokuvamateriaalia oli ainoastaan 596 tuntia. Tämän lisäksi kuudessa arkistossa oli elokuvamateriaalia, joiden määriä ei oltu yksilöity. Tämän perusteella voidaan arvioida, että kyselyyn vastanneissa julkisissa on elokuvamateriaalia yhteensä noin 1000 tuntia.

Elokvien kokonaismäärät formaateittain oli seuraava:

Formaatti	Laitoksia	Määrä tunneissa	Määrä ilman TV/radio
35 mm	4	2.738	4
16 mm	8	26.495	217
8 mm	10	360	360
muu	2	15	15
yhteensä		29.608	596

35 mm elokuvia oli kaikkiaan 4 laitoksessa. Näiden kokoelmien tila arvioitiin joko hyväksi tai hyväksyttäväksi. Sen sijaan 16 mm ja 8 mm elokuvien osalta yksikään laitos ei arvioinut kokoelmiensa tilaa hyväksi. Erityisesti 16 mm kokoelmissa oli ongelmia, sillä vastanneista 8 laitoksesta yli puolet eli 62,5 % katsoi, että niiden 16 mm kokoelmat rappeutuvat. Laitosten arvio kokoelmiensa tilasta on kuvattu tarkemmin liitteessä 3.

Elokvakokoelmiin liittyvät suurimmat ongelmat olivat pitkäaikaissäilytyksessä ja luetteloinnissa. 75,0 % vastanneista katsoi, että säilytykseen liittyvät ongelmat ovat joko hyvin kiireellisiä tai kohtuullisen kiireellisiä. Vastaavasti 58,3 % vastanneista katsoi, että luettelointiin liittyvät ongelmat ovat hyvin tai kohtuullisen kiireellisiä.

Äänitekokoelmat

Kyselyyn vastanneissa laitoksissa oli äänitteitä yhteensä 1.051.159 tuntia, joista kuitenkin suurin osa oli Yleisradion arkistossa. Julkisissa laitoksissa oli yhteensä 243.058 tuntia äänitteitä. Lisäksi 8 laitoksessa oli äänitteitä, joiden määriä ei ollut yksilöity. Tämän perusteella voidaan arvioida, että kyselyyn vastanneissa julkisissa laitoksissa on äänitteitä yhteensä yli 250.000 tuntia.

Äänitteiden kokonaismäärä formaateittain oli seuraava:

Formaatti	Laitoksia	Määrä tunneissa	Määrä ilman TV/radio
Sylintereitä	13	91	90
Julkaistut 78 RPM levyt	15	8.082	5.582
Kaikenlaiset pikalevyt	10	601	101
Mikrouralevyt (LP)	24	163.789	13.789
Avokelanauhat	36	498.775	98.775
C-kasetit	40	101.148	76.148
R-DAT-nauhat	18	79.994	4.994
Julkaistut CD, DVD	25	184.190	34.190
Itse kirjoitetut CD, DVD	21	10.764	5.764
MiniDisc	20	2.979	2.878
Muita	8	794	794
Yhteensä		1.051.159	243.058

Äänitekokoelmien tila vaihteli suuresti ääniteformaateittain. Eniten ongelmia katsottiin olevan avokelanauhoissa ja C-kaseteissa, joiden osalta noin puolet laitoksista katsoi, että nämä kokoelmat rappeutuvat. Ongelmaa pahentaa se, että avokelat ja C-kasetit muodostavat suurimman osan julkisten arkistojen äänitekokoelmista (yhteensä noin 175.000 tuntia). Myös pikalevyjen osalta kokoelmat rappeutuivat, mutta niiden kokonaismäärä julkisissa arkistoissa oli vain noin 100 tuntia.

Itse kirjoitettujen CD-levyjen osalta 31,2 % vastanneista katsoi, että nämä kokoelmat rappeutuvat. Parhaassa kunnossa arvioitiin olevan julkaistujen CD-levyjen, R-DAT -nauhojen sekä Minidisc-levyjen. Laitosten omat arviot äänitekokoelmiensa tilasta on kuvattu tarkemmin liitteessä 4.

Merkillepantavaa on se, että yli puolet (60,4 %) kaikista äänitteistä oli ainutkertaisia tallenteita, jotka laitos oli itse tehnyt tai teettänyt. Näiden kokoelmien rappeutuessa niitä ei siis pysty mitenkään korvaamaan.

Äänitteiden pitkäaikaissäilyttämiseen liittyviä ongelmia piti hyvin tai kohtuullisen kiireellisenä 53,2 % vastanneista, ja luetteloinnin osalta vastaava luku oli 55,6 %. Toistolaitteiden puuttumista piti kiireellisenä tai kohtuullisen kiireellisenä ongelmana 46,7 % vastanneista, ja nauhoitteiden mekaanisten vaurioiden osalta vastaava luku oli 43,7 %.

Videokokoelmat

Kyselyyn vastanneissa laitoksissa oli videoita yhteensä 603.499 tuntia, mutta näistä suurin osa oli televisioyhtiöiden arkistoissa. Videoita oli useimmissa vastanneista laitoksista (esimerkiksi VHS-tallenteita oli peräti 37 laitoksessa), mutta yksittäisten kokoelmien koko oli julkisissa arkistoissa useimmiten varsin pieni.

Videoiden kokonaismäärät formaateittain olivat seuraavat:

Formaatti	Laitoksia	Määrä tunneissa	Määrä ilman TV/radio
VHS	37	206.339	19.379
S-VHS	14	685	530
U-matic	13	2.375	2.375
Betacam SP	12	160.737	437
Betacam Digital	9	96.194	264
Video8/VideoHi8	11	401	401
DV/Digital 8	13	38.548	848
Muu	13	98.219	2.969
yhteensä		603.499	27.203

Suurin osa julkisten arkistojen videomateriaalista oli ainutkertaisia tallenteita, mutta noin kolmannes eli 32,6 % oli televisio-ohjelmien kopioita.

Videokokoelmien tilan arviointi tuntui olevan vastaajille vaikeaa, sillä U-matic, Betacam, Video 8 ja DV-kokoelmien osalta 40—50 % vastanneista ei pystynyt arvioimaan, missä kunnossa laitoksen kokoelmat ovat. VHS ja S-VHS -kokoelmien osalta noin 20 % vastanneista katsoi, että nämä kokoelmat rappeutuvat. Videokokoelmien tila formaateittain on kuvattu tarkemmin liitteessä 5.

Digitointi

Yli puolet eli 60,9 % vastanneista laitoksista oli digitoinut äänitekokoelmiaan tai oli aikeissa digitoida seuraavan vuoden aikana. Sen sijaan videoiden osalta vastaava luku oli 37,8 % ja elokuvien ainoastaan 17,8 %. Tämä on ymmärrettävää, sillä videoiden ja erityisesti elokuvien digitoinnin menetelmien ja arkistoformaattien standardointi ei ole vielä kovinkaan pitkällä, ja lisäksi digitaalisessa muodossa oleva video ja erityisesti elokuva vaativat erittäin paljon tallennuskapasiteettia.

Niiden laitosten osalta, jotka digitoivat aineistojaan, noin puolessa eli 48,4 % oli systemaattinen suunnitelma aineiston digitointia varten. Muissa laitoksissa oli joko erityisiä projekteja tietyn tyyppisten aineistojen digitoimiseksi (43,4 %) tai ne digitoivat ainoastaan silloin, käyttäjät pyytävät aineistoja (9,7 %).

Tärkeimmät syyt digitointiin olivat sisällön pelastaminen alkuperäisiltä (vanhentuneilta) medioilta, joita ei voi enää pelastaa tai toistaa (toistolaitteiden puuttumisen takia) sekä alkuperäisten tallenteiden rasituksen vähentäminen. Äänitteiden osalta merkittävä syy digitointiin oli myös käyttökopion tarjoaminen selailuun paikan päällä tai verkon välityksellä. Laitosten arviot niistä syistä, joiden perusteella ne digitoivat aineistojaan, on kuvattu tarkemmin liitteessä 6.

Tärkeimmät digitointiprosessin työvaiheet, jotka laitokset tekivät omassa organisaatiossaan, olivat aineiston valinta ja valmistelu (28 laitosta), luettelointi (24) ja pitkäaikaissäilytys (23). Sen sijaan varsinaisessa digitoinnissa ja digitaalisen aineiston virkistyksessä turvaututtiin hieman useammin ulkopuoliseen apuun.

Digitoidun aineiston pitkäaikaissäilytyksessä käytettiin useimmiten varmistusnauhaa tai DMSS-massatallennusjärjestelmää (yhteensä 16 laitosta), mutta peräti 12 laitosta luotti arkistokopioiden tallentamisessa CD-R tai DVD-levyihin, ja 4 laitosta sijoitti arkistokopionsa kovalevyille. CD-R ja DVD-levyt eivät ole osoittautuneet TAPE-projektin kokemusten mukaan luotettavaksi pitkäaikaissäilytysmediaksi, joten tässä suhteessa digitoidun aineiston pitkä-aikaissäilytyksen tila suomalaisissa laitoksissa on varsin huolestuttava.

Käyttökopioiden osalta suosituimmat ratkaisut olivat CD-R (13), kovalevy (9) ja DVD (7). Suurin osa laitoksissa tarjosi käyttökopioita asiakkaille oman laitoksensa tiloissa, mutta 8 laitosta oli laittanut aineistoaan myös internetiin.

Tekijänoikeudet rajoittavat digitoitujen aineistojen käyttöä. Kaikkiaan 27,2 % vastanneista katsoi, että tekijänoikeuskysymykset rajoittavat aineiston käyttöä erittäin paljon ja 50,0 % mielestä ne rajoittavat käyttöä joissakin tapauksissa. Ainoastaan 22,7 % vastanneista katsoi, ettei tekijänoikeuksilla ollut suurempaa merkitystä siihen, miten ne pystyvät tarjoamaan aineistojaan käyttäjille.

Luettelointi

Audiovisuaalisen aineiston luettelointi vie usein paljon aikaa, sillä erityisesti sisällön kuvausten kirjoittaminen on hidasta. Tästä syystä AV-aineiston luettelointi on monesti puutteellista. Kyselyyn vastanneiden laitosten kokoelmista peräti 26,2 % onkin kokonaan luettelematta. Manuaaliseen kortistoon on luetteloitu 58,6 % kaikesta materiaalista ja elektroniseen järjestelmään ainoastaan 51,5 %.

Käyttäjät joutuvat useimmiten hakemaan haluamaansa aineistoa laitoksen omissa tiloissa, sillä ainoastaan 27,6 % vastanneista tarjosi aineistoluetteloan internetin välityksellä.

Kyselyyn vastanneiden laitosten luettelointijärjestelmät perustuvat lukuisiin erilaisiin standardeihin. Yleisimmät aineiston hakuperusteet olivat nimike, tekijä tai avainsanat. Ainoastaan 10 laitoksen luettelointijärjestelmä tarjosi mahdollisuuden hakuun koko tekstistä.

Digitaalisessa muodossa olevan aineiston säilyttäminen ja käyttö edellytyksenä on se, että luettelointitiedot ovat riittävällä tasolla. Kuitenkin ainoastaan 7 laitosta ilmoitti, että niiden luettelointitiedot ovat jo ennestään digitoinnin vaatimalla tarkkuustasolla. Yhteensä 16 laitosta katsoi, että luettelointitietoja tulisi tarkentaa samassa yhteydessä, kun aineisto digitoidaan. Kuitenkin ainoastaan 5 laitosta ilmoitti, että ne pystyvät käyttämään riittävästi aikaa luetteloinnin täydentämiseksi tarvittavalle tarkkuustasolle. Merkittävä osa vastanneista joutui resurssipulan takia jättämään joko luetteloinnin puutteelliseksi (6 laitosta) tai keskittymään ainoastaan kaikkein suurimpiin ongelmiin (5 laitosta).

Vastaukset luettelointiin liittyviin kysymyksiin on kuvattu tarkemmin liitteessä 7.

Päätelmät

TAPE-kyselyn vastaukset antavat varsinkin äänitteiden osalta hyvin kattavan kuvan suomalaisten äänitekokoelmien laajuudesta ja näihin kokoelmiin liittyvistä ongelmista. Kyselyyn vastanneissa julkisissa laitoksissa oli äänitteitä yli 250.000. Yli puolet eli noin 60 % tästä materiaalista oli ainutkertaisia nauhoitteita, joita ei ole muissa arkistoissa.

Erityisesti avokelanauha- ja C-kasettikokoelmien tila on huolestuttava, sillä noin puolet vastanneista katsoi, että nämä kokoelmat rappeutuvat, ja lisäksi nämä formaatit muodostavat suurimman osan julkisista äänitekokoelmista (yhteensä ainakin 175.000 tuntia). Näiden magneettinauhujen pelastaminen digitoimalla vaatisikin lähiaikoina merkittäviä taloudellisia ponnistuksia, sillä TAPE-projektin kokemusten mukaan äänitteiden digitointi maksaa ainakin 50 euroa / tunti.

Video –ja erityisesti elokuvakokoelmien osalta kysely ei ollut aivan yhtä kattava, mutta esimerkiksi VHS-videotallenteita oli kaikkiaan 37 laitoksessa. Videoita oli julkisissa arkistoissa yhteensä noin 30.000 tuntia ja elokuvia noin 1000 tuntia. Vastanneet laitokset eivät tuntuneet olevan kovinkaan hyvin perillä omien video- ja elokuvakokoelmiensa tilasta, mutta ongelmia oli ainakin 16 mm elokuvien sekä VHS- ja S-VHS -videokokoelmien kanssa. On myös muistettava, että videoiden ja erityisesti elokuvan digitointi on kallista ja se vaatii erittäin paljon tallennuskapasiteettia.

Huomiota herättävän monesta suomalaisesta laitoksesta puuttuu sekä audiovisuaalisen alan ammattitaitoa että kunnolliset säilytystilat AV-aineistoa varten. Siitä huolimatta suurin osa eli 82,6 % vastanneista laitoksista säilytti kaiken AV-aineiston omissa tiloissaan. Vastanneista 38,6 % oli ulkoistanut pitkäaikaissäilyttämiseen ja digitointiin liittyviä työvaiheita, mutta peräti 19 laitosta huolehti itse kaikista säilyttämiseen ja digitointiin liittyvistä asioista siitäkin huolimatta, ettei niillä ollut ammattitaitoista henkilökuntaa. Suomen Jazz & Pop Arkisto on järjestänyt TAPE-projektin puitteissa kaksi seminaaria ja yhden workshopin AV-aineiston säilyttämisestä ja digitoinnista. TAPE-kyselyn vastauksien perusteella tämäntyyppiselle koulutukselle olisi jatkossakin suuri tarve. Myös laitosten välinen yhteistyö auttaisi tietotaidon leviämässä. Tästä onkin saatu hyviä kokemuksia tieteellisten äänitearkistojen yhteisessä digitointiprojektissa, jossa ovat olleet mukana KOTUS, SKS, Tampereen yliopisto ja Jazz & Pop Arkisto.

Digitoitujen AV-kokoelmien pitkäaikaissäilyttämisessä olisi monessa laitoksessa parantamisen varaa, sillä peräti 12 laitosta säilyttää digitaalisia arkistokappaleitaan CD- tai DVD-levyillä. TAPE-projektin kokemusten mukaan poltetut CD/DVD -levyt ovat kuitenkin hyvin epäluotettavia pitkäaikaissäilytyksessä. Näille medioille talletetut arkistokopiot tulisivat siirtää pikaisesti turvallisemmalle tallennusalustalle, ettei digitointiin käytetty työmäärä mene hukkaan.

Merkittävä AV-aineiston käyttöä rajoittava tekijä on luetteloinnin puutteellisuus. Peräti 26,2 % aineistosta oli kokonaan luetteloidematta, ja elektroniseen järjestelmään oli luetteloitu vain noin puolet eli 51,5 % aineistosta. Suurimpana esteenä luetteloinnin saattamiselle riittävälle tasolle pidettiin resurssien puutetta. Tämä tulisi pitää mielessä, kun aineistojen digitointiin myönnetään taloudellista tukea. AV-aineistojen luettelointi vaatii usein jopa enemmän henkilötyöresursseja kuin niiden digitointi, mutta jos luettelointi jää tekemättä, digitoitujen aineiston käyttö on hankalaa tai jopa mahdotonta. Toinen aineiston käyttöä rajoittava tekijä oli tekijänoikeudet, sillä 77,2 % vastanneista laitoksista katsoi, että tekijänoikeudet rajoittavat joko hyvin paljon tai jonkin verran AV-aineistojen käyttöä.

Liite 1

Kyselyyn vastanneet laitokset:

Finlands svenska folkmusikinstitut (FMI)
Folkloristiska arkivet vid Åbo Akademi
Helsingin yliopiston kielikeskus
Helsingin yliopiston kirjasto – Musiikkikirjasto – Kansallinen äänitearkisto
Hämeenlinnan maakunta-arkisto
Joensuun maakunta-arkisto
Jyväskylän maakunta-arkisto
Jyväskylän yliopiston kirjasto
Kansallisarkisto
Kansan arkisto
Keski-Suomen museo
Keskustan ja maaseudun arkisto (KMA)
Kotimaisten kielten tutkimuskeskus
Kuvataiteen keskusarkisto / Valtion taidemuseo
Lapin maakuntamuseo
Mikkelin maakunta-arkisto
Mikkelin taidemuseo / Mikkelin kaupungin museot
Museoviraston kuva-arkisto
Nelonen Oy / Eija Törmänen
Oulun kaupunki, Oulun taidemuseo
Oulun maakunta-arkisto
Oulun nauhoitearkisto (ONA) SILO/Oulun yliopisto
Radio- ja tv museo
Satakunnan museo
Sota-arkisto
STAKES - Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura / kirjallisuusarkisto
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkisto
Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus
Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkisto
Suomen Jazz & Pop Arkisto
Suomen Valokuvataiteen museo
Suomen äänitearkisto ry
Suur-Savon Museo / Päämajamuseo
Svenska litteratursällskapet i Finland r.f.
Tampereen kaupunginarkisto
Tampereen yliopisto, Musiikintutkimuksen laitos / Kansanperinteen arkisto
Tampereen yliopiston Virtain tutkimusasema
Teatterikorkeakoulun kirjasto
Teatterimuseo
Turun kaupunginkanslia, hallintokeskus (Kaupungin keskusarkisto)
Turun yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitoksen arkistot
Turun yliopiston suomen kielen äänitearkisto
Vaasan Työväen Arkisto
Yleisradio / TV-arkisto
Yleisradio / Äänilevystö

Liite 2

Keskeisimmät aineiston pitkäaikais säilyttämiseen liittyvät kysymykset

Onko teillä erityinen suunnitelma tai ohjelma audiovisuaalisten kokoelmienne säilyttämiseen?

ei 26 (60,5 %)
kyllä 17 (39,5 %)

Säilytättekö itse kaiken audiovisuaalisen aineistonne?

Kaikki AV-aineisto säilytetään omassa organisaatiossamme 38 (82,6 %)
Aineistoa säilytetään myös muissa (erikoistuneissa) instituutioissa 8 (17,4 %)

Säilytättekö audiovisuaalisia kokoelmianne kontrolloiduissa ilmasto-olosuhteissa?

ei 17 (37,8 %)
kyllä 28 (62,2 %)

Ulkoistatteko työtä kaupallisille toimijoille?

Ei 25 (56,8 %)
Kopiointi uudelle medialle 7 (15,9 %)
Puhdistus ja uudelleenpakkaus 1 (2,3 %)
Digitointi 17 (38,6 %)

Onko teillä henkilökuntaa, joka on saanut ammattimaisen koulutuksen AV-kokoelmien parissa työskentelemiseen?

ei 36 (81,8 %)
kyllä 8 (18,2 %)

Mitkä ovat mielestänne mahdollisuudet tämän alan ammattimaiseen koulutukseen Suomessa?

Maassamme on riittävästi mahdollisuuksia ammattimaiseen koulutukseen 7 (20,6 %)
Koulutusmahdollisuudet ovat joka suhteessa riittämättömät 12 (35,3 %)
Koulutusta on tarjolla jossain määrin, mutta lisää koulutusta tarvittaisiin 15 (44,1 %)

Huollatteko säännöllisesti audiovisuaalisen aineiston toistolaitteitanne?

ei 22 (52,4 %)
kyllä 20 (47,6 %)

Teettekö analogisesta aineistostanne sekä arkistokopion että käyttökopion/kopioita?

Elokuvat (17 vastausta)

aina 2 (11,8 %)
vain pyydettyäessä 1 (5,9 %)
joskus 4 (23,5 %)
harvoin tai ei koskaan 10 (58,8 %)

Äänitteet (39 vastausta)

aina	8 (20,5 %)
vain pyydettyessä	6 (15,4 %)
joskus	11 (28,2 %)
harvoin tai ei koskaan	14 (35,9 %)

Videot (38 vastausta)

aina	5 (13,2 %)
vain pyydettyessä	7 (18,4 %)
joskus	7 (18,4 %)
harvoin tai ei koskaan	19 (50,00 %)

Kun alkuperäiset analogiset tallenteet rappeutuvat, kopioitko ne uudelle analogiselle medialle?

Elokuvat (15 vastausta)

vain kun käyttäjät pyytävät	2
tietyissä projekteissa	2
harvoin tai ei koskaan	11

Äänitteet (16 vastausta)

vain kun käyttäjät pyytävät	5
tietyissä projekteissa	6
meillä on systemaattinen ohjelma	5

Videot (33 vastausta)

vain kun käyttäjät pyytävät	6
tietyissä projekteissa	5
meillä on systemaattinen ohjelma	2
harvoin tai ei koskaan	20

Liite 3

Elokuvakokoelmien tila formaateittain:

35 mm

	Vastauksia	% vastauksista
(erittäin) hyvä	2	50,0
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	2	50,0

16 mm

	Vastauksia	% vastauksista
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	3	37,5
kokoelmat rappeutuvat	5	62,5

8 mm

	Vastauksia	% vastauksista
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	3	42,9
kokoelmat rappeutuvat	1	14,3
ei tiedossa	3	42,8

Elokuvakokoelmiin liittyvät ongelmat:

Mekaaninen vaurio

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	1	8,3
ei kovin kiireellinen	4	33,3
kohtuullisen kiireellinen	3	25,0
ei tiedossa	4	33,3

“Etikkasyndrooma”

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	1	9,1
ei kovin kiireellinen	4	36,4
ei tiedossa	5	45,5
ei ole ongelma	1	9,1

Haalistuminen

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	1	8,3
ei kovin kiireellinen	2	16,7
kohtuullisen kiireellinen	4	33,3
ei tiedossa	4	33,3
ei ole ongelma	1	8,3

Pitkäaikaissäilytys

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	3	25,0
kohtuullisen kiireellinen	6	50,0
ei tiedossa	3	25,0

Luettelointi

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	2	16,7
ei kovin kiireellinen	2	16,7
kohtuullisen kiireellinen	5	41,7
ei tiedossa	1	8,3
ei ole ongelma	2	16,7

Liite 4

Äänitekokoelmien tila formaateittain:

Sylinterit

	Vastauksia	% vastauksista
(erittäin) hyvä	1	11,1
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	2	22,2
kokoelmat rappeutuvat	1	11,1
ei tiedossa	5	55,6

Julkaistut ”savikiekot” (78 kierroksen levyt)

	Vastauksia	% vastauksista
(erittäin) hyvä	1	7,7
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	5	38,5
kokoelmat rappeutuvat	3	23,1
ei tiedossa	4	30,8

Kaikenlaiset pikalevyt

	Vastauksia	% vastauksista
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	2	25,0
kokoelmat rappeutuvat	4	50,0
ei tiedossa	2	25,0

Vinyyli- eli mikrouralevyt (LP)

	Vastauksia	% vastauksista
(erittäin) hyvä	3	33,3
kokoelmat rappeutuvat	3	33,3
ei tiedossa	3	33,3

Avokelanauhat

	Vastauksia	% vastauksista
(erittäin) hyvä	1	3,1
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	11	34,4
kokoelmat rappeutuvat	16	50,0
ei tiedossa	4	12,5

C-kasetit

	Vastauksia	% vastauksista
(erittäin) hyvä	2	5,4
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	15	40,5
kokoelmat rappeutuvat	18	48,7
ei tiedossa	2	5,4

R-DAT

	Vastauksia	% vastauksista
(erittäin) hyvä	3	27,3
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	3	27,3
kokoelmat rappeutuvat	2	18,2
ei tiedossa	3	27,3

Julkaistut CD, DVD

	Vastauksia	% vastauksista
(erittäin) hyvä	7	38,9
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	9	50,0
kokoelmat rappeutuvat	1	5,6
ei tiedossa	1	5,6

Itse kirjoitetut CD, DVD

	Vastauksia	% vastauksista
(erittäin) hyvä	7	43,8
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	3	18,8
kokoelmat rappeutuvat	5	31,3
ei tiedossa	1	6,3

MiniDisc

	Vastauksia	% vastauksista
(erittäin) hyvä	8	44,4
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	6	33,3
kokoelmat rappeutuvat	1	5,6
ei tiedossa	3	16,7

Äänitekokoelmiin liittyvät ongelmat:

Mekaaninen vaurio

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	6	16,7
ei kovin kiireellinen	14	38,9
kohtuullisen kiireellinen	9	25,0
ei tiedossa	5	13,9
ei ole ongelma	2	5,6

Toistolaitteiden puute

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	3	8,6
ei kovin kiireellinen	7	20,0
kohtuullisen kiireellinen	13	37,1
ei tiedossa	1	2,9
ei ole ongelma	11	31,4

Pitkäaikaissäilytys

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	8	21,1
ei kovin kiireellinen	7	18,4
kohtuullisen kiireellinen	16	42,1
ei tiedossa	1	2,6
ei ole ongelma	6	15,8

Luettelointi

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	4	11,1
ei kovin kiireellinen	8	22,2
kohtuullisen kiireellinen	16	44,4
ei tiedossa	1	2,8
ei ole ongelma	7	19,4

Liite 5

Videokokoelmien tila formaateittain:

VHS

	Vastauksia	% vastanneista
(erittäin) hyvä	4	11,8
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	20	58,8
kokoelmat rappeutuvat	7	20,6
ei tiedossa	3	8,8

S-VHS

	Vastauksia	% vastanneista
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	6	54,6
kokoelmat rappeutuvat	2	18,2
ei tiedossa	3	27,3

U-matic

	Vastauksia	% vastanneista
(erittäin) hyvä	1	9,1
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	4	36,4
kokoelmat rappeutuvat	1	9,1
ei tiedossa	5	45,5

Betacam SP

	Vastauksia	% vastanneista
(erittäin) hyvä	1	10,0
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	4	40,0
ei tiedossa	5	50,0

Betacam Digital

	Vastauksia	% vastanneista
(erittäin) hyvä	3	37,5
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	1	12,5
ei tiedossa	4	50,0

Video8/VideoHi8

	Vastauksia	% vastanneista
(erittäin) hyvä	1	10,0
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	5	50,0
ei tiedossa	4	40,0

DV/Digital 8

	Vastauksia	% vastanneista
(erittäin) hyvä	4	33,3
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	3	25,0
ei tiedossa	5	41,7

Muu formaatti

	Vastauksia	% vastanneista
(erittäin) hyvä	2	20,0
hyväksyttävä, joitakin ongelmia	2	20,0
kokoelmat rappeutuvat	4	40,0
ei tiedossa	2	20,0

Videokokoelmiin liittyvät ongelmat:

Mekaaninen vaurio

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	2	6,9
ei kovin kiireellinen	12	41,4
kohtuullisen kiireellinen	7	24,1
ei tiedossa	3	10,3
ei ole ongelma	5	17,2

Toistolaitteiden puute

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	6	20,7
ei kovin kiireellinen	7	24,1
kohtuullisen kiireellinen	3	10,3
ei ole ongelma	13	44,8

Pitkäaikaissäilytys

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	9	28,1
ei kovin kiireellinen	5	15,6
kohtuullisen kiireellinen	10	31,3
ei tiedossa	1	3,1
ei ole ongelma	7	21,9

Luettelointi

	Vastauksia	% vastauksista
hyvin kiireellinen	5	15,6
ei kovin kiireellinen	5	15,6
kohtuullisen kiireellinen	10	31,3
ei ole ongelma	12	37,5

Liite 6

Keskeisimmät aineiston digitointiin ja käyttöön liittyvät kysymykset

Mitkä ovat tärkeimmät syyt aineistonne digitointiin. Voitteko arvioida niiden tärkeyttä asteikolla 1–5 (1 = ei kovin tärkeä tai epäoleellinen .. 5 = erittäin tärkeä)

	Elokuvat	Äänitteet	Videot
Tarjotaksemme kopioita aineiston selailuun paikan päällä tai verkon välityksellä	4,00	4,54	3,27
Käyttökopioiden tarjoaminen käyttäjien pyytäessä	3,71	3,21	3,43
Vähentääksemme rasiusta, joka kohdistuu hauraisiin alkuperäisiin tallenteisiin	4,38	4,44	4,00
Pelastaaksemme sisällön alkuperäisiltä (vanhentuneilta) medioilta, joita ei voi enää pelastaa tai toistaa	4,50	4,68	4,38

Minkä osan digitointityöstä teette omassa organisaatiossanne?

	Vastauksia
Aineiston valinta ja valmistelu	28
Käyttökopioiden valmistus	17
Pitkäaikaissäilytys	23
Kopioiden valmistus pyydettyäessä	18
Konversio analogisesta digitaaliseen	15
Luettelointi ja metadata	24
Aineiston tarjoaminen käyttäjille internetin kautta	11
Digitaalisen aineiston virkistys/kopiointi uudelle medialle	12

Valmistatteko kompressoimattomia ja korjailemattomia arkistokappaleita?

Elokuva

ei	4	(100,0 %)
----	---	-----------

Äänitteet

ei	8	(34,8 %)
kyllä	15	(65,2 %)

Videot

ei	9	(81,8 %)
kyllä	2	(18,2 %)

Mihin tallennatte digitoidun aineiston?

	Arkistokopiot	Korkeatasoiset kopiot	Käyttökopiot
Varmistusnauha	14	3	3
Kovalevy	4	3	9
CD-R	7	5	13
DVD	5	2	7
DMSS (Digital mass storage system)	2	0	1
Muu	2	2	3

Miten digitoituja kokoelmianne voidaan käyttää?

	Elokuvat	Äänitteet	Videot
Työasema/sisäverkko paikan päällä	3	13	8
Matalatasoisia kopioita selailuun internetissä	1	3	1
Katselu/kuuntelu (streaming) internetissä	1	5	1
Täydelliset tiedostot voidaan ladata verkosta	1	1	1
Valmistamme kopion tarvittaessa	2	16	8
Kokoamme niistä myytäviä tuotteita (CD, DVD)	0	4	0
Joku toinen osapuoli jakelee niitä	0	0	0

Liite 7

Keskeisimmät luettelointiin liittyvät kysymykset

Kuinka suuri osa AV-kokoelmastanne on kuvailtu tai luetteloitu?

	Vastauksia	Keskimääräinen osuus / vastaus
Manuaalinen kortisto	22	58,6 %
Elektroninen järjestelmä	30	51,5 %
Ei luetteloitu tai kuvailtu	16	26,2 %

Kuinka aineistoluettelonne on käytettävissä?

	Vastauksia	% vastauksista
Paikan päällä	35	60,3
Internetin välityksellä	16	27,6
Muu	7	12,1

Mitkä haut ovat käytettävissä nykyisen kuvailun/luetteloinnin perusteella?

	Vastauksia
Nimike	33
Tekijä	26
Avainsanat	25
Aika	24
Koko teksti	10

Kuinka paljon käytätte aikaa aineiston digitoinnin yhteydessä metadatan päivittämiseen tai täydentämiseen?

	Vastauksia	% vastauksista
Käytämme runsaasti aikaa parantaaksemme metadatan sisällönkuvauksia	5	12,5
Säästääksemme aikaa keskitymme vain kaikkein suurimpiin ongelmiin	5	12,5
Suurin osa kuvauksista on kunnossa, joten meidän ei tarvitse käyttää niihin kovinkaan paljon aikaa	7	17,5
Kuvaukset eivät ole riittävällä tasolla, mutta meillä ei ole tarpeeksi resursseja niiden täydentämiseen	6	15,0
Ei sovellettavissa / emme digitoi aineistoa	14	35,0
Muu	3	7,5